לֹא תֹאכַל.

שנינו במשנה: שעלו עם עזרא גֵּרֵי וַחֲרוּרֵי. מבארת הגמרא: מַנְלָן שעלו עמו גרים ומשוחררים. אָמַר רַב חִסְדָּא, מִדְּאָמַר קְרָא (עזרא ו כא) בענין הקרבת הפסח ואכילתו אחר שהושלם בנין הבית, 'וַיֹּאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַשָּׁבִים מֵהַגּוֹלָה וְכָל הַנִּבְדָּל מִטֻּמְאַת גּוֹיֵי הָאָרֶץ אֲלֵיהֶם לִדְרֹשׁ לה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל', דהיינו הגרים והמשוחררים שבעבר עבדו עבודה זרה, ונבדלו מטומאתה, ומוכח שגם הם היו בין שבי הגולה.שנינו במשנה: שעלו עם עזרא מַמְזֵרִי. מבארת הגמרא: מְנָלָן שעלו עמו ממזרים. מִדִּכְתִיב (נחמיה ב י) 'וַיִּשְׁמַע סַנְבַלַּט הַחֹרֹנִי וְטוֹבִיָּה הָעֶבֶד הָעַמּוֹנִי' שביקש נחמיה מדריוש שיתיר לו לבנות את ירושלים, 'וַיֵּרַע לָהֶם רָעָה גְּדֹלָה אֶשֶׁר בָּא אָדָם לְבַקֵּשׁ טוֹבָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל'. ומפורש, שאותו טוביה היה עבד עמוני. וּכְתִיב (שם ו יח) 'כִּי רַבִּים הַשֻּׁרִים בִּיהוּדָה שהיו בַּעֲלֵי ברית וּשְׁבוּעָה לוֹ – לטוביה, כִּי טוביה חָתָן הוּא לִשְׁכַנְיָה בֶּן אָרַח שהיה שר וגדול בישראל, וִיהוֹחָנָן בְּנוֹ של טוביה לָקַח אֶת בַּת מְשֻׁלָּם בֶּן בֶּרֶכְיָה' שהיה שר ונכבד בישראל. ונמצא שבעליית עזרא היו ממזרים, שהרי הבנים שנולדו לטוביה ובתו של שכניה, וכן הבנים שנולדו ליהוחנן ובתו של משולם היו ממזרים, דְּקָסָבַר שְׁעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד הַבָּא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל הַוָּלָד מַמְזֵר, לפי שמתייחס אחר אמו והרי הוא ישראל, וכיון שאין תופסים קידושין באביו ואמו הרי הוא ממזר.דוחה הגמרא: הָנֵיחָא – אמנם לְמַאן דְּאָמַר שבאופן זה הַוָּלָד מַמְזֵר יש מכאן ראיה שהיו עם עזרא ממזרים, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שהַוָּלָד כָּשֵׁר ואינו ממזר מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מנין למשנה שאף ממזרים עלו עם עזרא. וְתוּ – עוד יש לדחות, אף לדעת הסוברים שהולד ממזר, מַמְאי דַּהֲווּ לֵיהּ בְּנֵי – מנין שהיו לטוביה וליהוחנן בנים שנולדו להם מבת שכניה ומבת משולם והיו ממזרים, דִּילְמָא לֹא הֲווּ לֵיהּ בְּנֵי – שמא מנשים אלו לא היו להם כלל בנים, ונמצא שלא היו ממזרים בעליית בבל. וְתוּ – עוד דוחה הגמרא, אפילו אם היו להם בנים ממזרים מנשים אלו, מַמְאי דַּהֲכָא הֲווּ לְהוּ וְסָלְקוּ – מנין שהיו בתחילה בבבל ועלו עם עזרא לארץ ישראל, דִּילְמָא הָתָם הֲווּ – אולי שכניה ומשולם נותרו בארץ ישראל מזמן גדליה בן אחיקם, ושם נשאו טוביה ובנו את בנותיהם לנשים.

מביאה הגמרא מקור אחר: אֶלָּא מֵהָכָא – למדים זאת ממה שנאמר (נחמיה ז סא) 'וְאֵלֶּה הָעוֹלִים מִתֵּל מֶלַח תֵּל חַרְשָׁא כְּרוּב אַדּוֹן וְאִמֵּר וְלֹא יָכְלוּ לְהַגִּיד בֵּית אֲבוֹתָם וְזַרְעָם אִם מִיִּשְׂרָאֵל הֵם', ואין כוונת הפסוק רק לציין שם המקומות שמהם באו העולים, אלא לרמז מי היו העולים. 'תֵּל מֶלַח' מרמז שֶׁאֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁדּוֹמִים מַעֲשֵׂיהֶם לְמַעֲשֵׂה אנשי עיר סְדוֹם שֶׁנֶּהְפְּכָה לְתֵל מֶלַח, שכשם שאנשי סדום היו מגלי עריות ובניהם ממזרים, כך עולים אלו עשו כן ובניהם ממזרים. ולמדים מכאן שעלו ממזרים מבבל.ממשיכה הגמרא לבאר את המשך הפסוק בדרך זו: 'תֵּל חַרְשָׁא' שהוא לשון החרשה והשקטה, מרמז שזֶּה הוא מי שֶׁקָּרָא אַבָּא וְאִמּוֹ מְשַׁתֶּקְתּוֹ, דהיינו שתוקי, שגם הם היו בין העולים. ומה שנאמר עוד, 'וְלֹא יָכְלוּ לְהַגִּיד בֵּית אֲבוֹתָם – מי אביו וְזַרְעָם – ומי אמו אִם מִיִּשְׂרָאֵל הֵם', זֶה הוּא אֲסוּפִי, ונקרא כן לפי שֶׁנֶּאֱסַף מִן הַשּׁוּק, ומאחר ואינו יודע מי אמו, אינו יודע אם מזרע ישראל הוא. ומכאן שבין העולים היו אסופים.ממשיכה הגמרא לבאר את הנאמר בהמשך הפסוק 'כְּרוּב אַדּוֹן וְאִמֵּר', אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ שיש לדרוש את הפסוק כך, אָמַר אָדוֹן – הקדוש ברוך הוא, אֲנִי אָמַרְתִּי יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנַי חֲשׁוּבִים כְּכְרוּב – כחיות הקדש על ידי שינהגו בקדושה, וְאילו הֵם שלא נזהרו בעריות שֶׁמּוֹ עֲצָמָם כְּנָמֵר שאינו מקפיד על בת זוגו. וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי שכך אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר אָדוֹן – הקדוש ברוך הוא, אַף עַל פִּי שֶׁיִּשראל לא נזהרו בעריות וְשָׁמוּ עֲצָמָם כְּנָמֵר, מכל מקום הֵן חֲשׁוּבִים לְפָנַי כְּכְרוּב. מביאה הגמרא עוד דרשה מפסוק זה: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ – שאינה מיוחסת ופסולה לו, מַעֲלֶה עָלָיו – מחשיבו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ חָרַשׁ לְכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ וְזָרַע מֶלַח, שמלבד שאין המלח עצמו מצמיח מאומה, עוד גורם בזריעתו להשחתת הקרקע, שגם להבא לא יהיה דבר אחר יכול לצמוח, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֵלֶּה הָעוֹלִים מִתֵּל מֶלַח תֵּל חַרְשָׁא', כלומר, אלו שאינם יכולים להגיד את יחוסם מכונים 'תל מלח', שהנושא אותם כחורש וזורע מלח, משום שגורם שאין לו הנאה מזרעו הפסול, ומרבה משפחות שאינם מיוחסות שאין שכינה שורה בהם. מבארת הגמרא את עונשו של הנושא אשה פסולה לשם ממון: אָמַר רַבָּה בַּר רַב אַדָּא אָמַר רַב, כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה הפסולה לו לְשׁוּם – לשם מָמוֹן, הַוָּיִן לוֹ בָּנִים שֶׁאֵינָן מְהוּגָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ה ז) 'בַּה' בָּגָדוּ כִּי בָנִים זָרִים יָלָדוּ עַתָּה יֹאכְלֵם חֹדֶשׁ אֶת חֶלְקֵיהֶם', שכיון שבגדו בה' במה שנשאו נשים פסולות, לפיכך נולדו להם בנים שאינם מהוגנים. וְשֶׁמָּא תֹּאמַר שלכל הפחות מָמוֹן פָּלַט – הממון שאליו נשא עיניו נותר לו לפליטה, תַּלְמוּד לוֹמַר בהמשך הפסוק 'עַתָּה יֹאכְלֵם חֹדֶשׁ אֶת חֶלְקֵיהֶם' – שאותו ממון יאכל ויתבלה. וְשֶׁמָּא תֹּאמַר שרק חֶלְקוֹ של הבעל בממון זה, דהיינו נכסי צאן ברזל שהכניסה לו אשתו ואחריותם עליו, יפסד משום כך, שהרי הבעל ראוי להפסד מחמת שנשאה שלא בהיתר, וְלֹא יפסד חֶלְקָהּ של אשתו, דהיינו נכסי מלוג שהקרן שלה, שהרי היא לא עשתה איסור בכך שביקשה להנשא למיוחס, תַּלְמוּד לוֹמַר 'חֶלְקֵיהֶם', לשון רבים, כלומר שאף חלקה נפסד, ולא יוכל הבעל להנות אפילו מן הפירות של אותם נכסי מלוג. וְשֶׁמָּא תֹּאמַר שהממון כלה לִזְמַן מְרוּבֶּה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'יאכלם חֹדֶשׁ'. מבארת הגמרא, מַאי מַשְׁמַע – מהו משמעות הפסוק 'יאכלם חדש'. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, חֹדֶשׁ נִכְנַס וְחֹדֶשׁ יָצָא וּמָמוֹנָם אָבַד – מתחילת החודש ועד סיומו יאבד ממונם. מוסיפה הגמרא לבאר את עונש הנושא אשה פסולה: וְאָמַר רַבָּה בַּר רַב אַדָּא, וְאָמְרֵי לְהּ אָמַר רַבִּי סָלָא אָמַר רַב הַמְנוּנָא, כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ – שאינה מיוחסת ופסולה לו, אֵלְיָהוּ כּוֹפְתוֹ – קושרו, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצְעוֹ – מלקהו ברצועה. וְכַן תָּנָא בברייתא, עַל כּוּלָּם – כהנים לויים וישראלים שנשאו נשים פסולות, אֵלְיָהוּ כּוֹתֵב וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חוֹתֵם, ומהו כותב, אוֹי לוֹ לְפוֹסֵל אֶת זַרְעוֹ וּלְפוֹגֵם אֶת מִשְׁפַּחְתּוֹ, וּלְנוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, שכיון שנשאה פסל את זרעו ונפגמה משפחתו, וְאֵלְיָהוּ כּוֹפְתוֹ וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצְעוֹ. ומוסיפה הברייתא, וְכָל הַפּוֹסֵל – מי שדרכו לפסול אחרים תמיד, הוא עצמו פָּסוּל, וכל שאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּשִׁבְחָהּ של אדם לְעוֹלָם זה מוכיח שהוא עצמו פסול.וְאָמַר שְׁמוּאֵל על כך, שהמרבה לפסול אחרים במום מסוים, זה מוכיח שיש בפוסל עצמו מאותו המום, משום שְׁבָמּוֹ שלו דרכו להיות הולך ופּוֹסֵל אחרים.

מביאה הגמרא מעשה שנהגו בו בכללו של שמואל 'שכל הפוסל במומו פוסל': מעשה בהַהוּא נַבְרָא דְּמִנְהַרְדְּעָא – אדם הגר בעיר נהרדעא, דְּעָל לְבֵי מַטְבְּחַיָּא בְּפוּמְבְּדִיתָא – שבא לבית המטבחיים שבעיר פומפדיתא וַאֲמַר לְהוּ לטבחים הָבוּ לִי בִּישְׂרָא, אֲמְרוּ לֵיהּ הטבחים, נָטַר עַד דְּשָׁקִיל לְשַׁמָּעֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה בַּר יְחֶזְקֵאל – המתן עד שיטול שמשו של רב יהודה בר יחזקאל מהבשר, וְנִיתֵּיב לָךְ – ניתן לך. זילזל אותו בן נהרדעא וַאֲמַר, מַאן יְהוּדָה בַּר שְׁוִיסְקָאל דְּקָרֵים לֵיהּ דְּשָׁקֵל מִן קַמַּאי – מיהו אותו יהודה בן שויסקאל [הגרגרן] שקודם הוא ליטול לפני. אָזְלוּ – הלכו וְאָמְרוּ לֵיהּ לְרַב יְהוּדָה שאותו בן נהרדעא זלזל בכבודו, שַׁמְתֵּיהּ – נידהו רב יהודה. הוסיפו וְאָמְרוּ לרב יהודה, שרָגִיל אותו בן נהרדעא דְּקָרֵי לְאִינָשֵׁי עֲבָדֵי – שקורא לאנשים עבדים, ומוציא עליהם שם פסול, אַכְּרֵיז עֲלֵיהּ רב יהודה דְּעַבְדָּא הוּא ופסול.אָזַל ההוּא – הלך אותו בן נהרדעא וַאֲמַנְיֵהּ לְדִינָא את רב יהודה לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן שהיה ראש בנהרדעא, וְאַיְיתֵי פִּיתְקָא דְּהַזְמָנָא – והביא לרב יהודה שטר הזמנה מרב נחמן לדין תורה. אָזַל רַב יְהוּדָה לְקַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא וְאָמַר לֵיהּ אַיְיזֵל אוֹ לֹא אַיְיזֵל – האם עלי ללכת ולדון בפני רב נחמן או לו. אָמַר לֵיהּ רב הונא, מֵיזַל לֹא מִיכְּעֵי לָךְ לְמֵיזַל – אינך מחוייב ללכת מִשּׁוּם דְּנָבְרָא רַבָּה אַתְּ – שאתה בהיותך ראש ישיבה בפומפדיתא גדול מרב נחמן שהוא ראש לנהרדעא, אֶלָּא מִשּׁוּם יְקָרָא דְּבֵי נְשִׂיאָה – משום כבוד בית הנשיא שרב נחמן הוא חתנו קוּם זִיל – יש לך ללכת אליו. אָתָא – בא רב יהודה לפני רב נחמן וְאִשְׁתַּבְּחֵיהּ דְּקָעָבִיד מַעֲקָה – מצאו שעוסק בעשיית מעקה, אָמַר לֵיהּ רב יהודה לרב נחמן, וכי לֹא קָבַר לְהָא דְּאָמַר רַב הוּנָא בַּר אִידִי אָמַר שְׁמוּאֵל, שבָּיוֹן שְׁנִתְמַנָּה אָדָם פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר, אָסוּר הוא בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה מפני כבוד הציבור, ואף אתה שמינו

המשך בעמוד קסד

אותך לדון את הרבים אסור לך לעשות מעקה בפני הרבים. אָמַר
לֵיהּ רב נחמן, פּוּרְתָּא דְּגוּנְדְּרִיתָא הוּא דְּקָא עָבֵידְנָא – עשיתי גדר
נמוכה של עשרה טפחים משום מצוות מעקה, ולגבי מלאכת
מצוה לא נאמר כלל זה. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, וּמִי סָנֵיְא – וכי מכוער
ושנאוי עליך לומר ׳מַעֲקֶה׳, שהוא לשון הִכְתִּיב בְּאוֹרַיְיתָא, אוֹ
׳מְחִיצָה׳ כִּדְאָמוּר רַבָּנָן – כלשון חכמים. אָמַר לֵיהּ רב נחמן, יְתִיב מַר
אַקַּרְפִּיטָא – ישב אדוני על הספסל. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, וּמִי סָנֵי לָךְ
לומר סָפְסָל כלשון דְּאָמוּר רַבָּנָן, אוֹ אִיצְטַבָּא כִּדְאָמְרֵי אִינְשֵׁי – כפי
שמורגל בפי הבריות. אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרב יהודה, לֵיכּוֹל מַר
אֶתְרוֹגְנָא – יאכל אדוני אתרוג. אָמַר לֵיהּ רב יהודה הָכִי אָמַר
שְׁמוּאֵל, כָּל הָאוֹמֵר אֶתְרוֹגְנָא, מחמת דתילתא בְּרְמוּת רוּחָא –
שליש רוחו גסה אומר בלשון זו, אלא כך יש לומר אוֹ אֶתְרוֹג
כִּדְקָרְיוּהּ רַבָּנָן – כפי שקראהו חכמים, אוֹ אֶתְרוֹגָא כלשון דְּאָמְרֵי
אִינְשֵׁי. המשיך רב נחמן וְאָמַר לֵיהּ לרב יהודה, לִישְׁתֵּי מַר אַנְבָּגָא –
ישתה אדוני שיעור רביעית משקה אספרגוס. אָמַר לֵיהּ רב יהודה
מִי סָנֵי לָךְ לומר אִיסְפַּרְגּוּס כִּדְקָרְיוּהּ רַבָּנָן, אוֹ לומר אַנְפַּק – כלי
ששיעורו רביעית, כלשון דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי. ובדברי קנטור אלו נתכוין
רבי יהודה להוכיח את רב נחמן על שהתנשא עליו להזמינו לדין.
אָמַר לֵיהּ רב נחמן, תֵּיתֵי דּוּנַג – תבוא בתי ששמה ׳דונג׳ וְתַשְׁקִינָן –
ותביא עבורינו משקה. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל,
אֵין מְשַׁתְּמְשִׁים בְּאִשָּׁה, כדי שלא תהא למודה להיות בין אנשים.
ענה לו רב נחמן, בתי קְמַנְּה הִיא ואין בכך איסור שנשתמש בה.
אמר לו רב יהודה, בְּפִירוּשׁ אָמַר שְׁמוּאֵל, אֵין מְשַׁתְּמְשִׁים בְּאִשָּׁה
כְּלָל, בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְמַנָּה.
בקשו רב נחמן, נְשַׁדַּר לֵיהּ מַר שְׁלָמָא לְלֵילְתָא – ישלח מר ברכת
שלום לילתא אשתי. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל, קוֹל
בְּאִשָּׁה עֶרְוָה, ואם אשאל בשלומה הרי תשיבני ואשמע את קולה.
אמר לו רב נחמן, והרי אֲפָשָׁר לשאול בשלומה עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, ולא
ישמע את קולה. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, אַף זה אסור, דְּהָכִי אָמַר
שְׁמוּאֵל,

אֵין שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם אִשָּׁה אפילו על ידי שליח, שמא יורגלו זה עם זה על ידי השליח ומתוך כך יבואו לידי חיבה. אמר לו רב נחמן, תשלח לה שלום עַל יְדֵי בַּעֲלָהּ, כלומר, אני אהיה שלוחך לזה. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל, אֵין שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם אִשָּׁה בְּלַיְלָה, אפילו על ידי בעלה, כיון שמתוך כך מרגיל דעתה ולבה אליו.כיון שדחה רב יהודה את כל דברי רב נחמן, שָׁלְחָה לֵיהּ דְּבִיתְהוּ – שלחה אשתו של רב נחמן לומר לו, שֵׁרֵי לֵיהּ תְּגֵרֵיהּ – מהר לעסוק בענינו כדי להפטר ממנו ולשלח אותו, דְּלֹא נְיַשְׁוֵיךְ כְּשָׁאר עַם הָאָרֶץ – כדי שלא יגרום שיחשבו אותך כשאר עמי הארץ, כיון שסותר את כל דבריך. אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרב יהודה, מַאי שְׁיָאטֵיהּ דְּמַר הָכָא – לשם מה בא אדוני לכאן. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, סַסְקָא דְּהַזְמָנוּתָא שַׁדַּר מַר אַפְתָּרְאֵי – שטר זימון לדין תורה שלח מר אחרי, ולכך באתי. אָמַר לֵיהּ רב נחמן, הַשְׁתָּא שׁוּתָא דְּמַר לָא נָמְרִינָא – מאחר ואפילו לדבר בצחות לשון שיחתו של אדוני אינו יודע, היעלה על הדעת סַסְקָא דְּהַזְמָנוּתָא מְשַׁדַּרְנָא לְמַר – שאזמננו לדין תורה בפני. אַפֵּיק דִּיסְקָא דְּהַזְמָנוּתָא מִבֵּי חֲדֵיהּ וְאַחֲזֵי לֵיהּ – הוציא רב יהודה את שטר ההזמנה מחיקו והראהו לרב נחמן, וְאָמַר לֵיהּ רב יהודה הָא גַּבְרָא – זהו בן נהרדעא שמסר לי את ההזמנה ממך, וְהָא דִּסְקָא – והרי לפניך ההזמנה. אָמַר לֵיהּ רב נחמן, הוֹאִיל וְאָתָא מַר לְהָכָא – הואיל וכבר בא אדוני לכאן בדבר תביעתו של אותו בן נהרדעא, לְיִשְׁתָּעֵי מִילֵּיהּ – יאמר את דבריו להצדיק את עצמו מטענות בעל דינו, כִּי הֵיכִי דְּלֹא לֵימְרוּ מְחַנְפֵי רַבָּנָן אַהֲדֵי – כדי שלא יאמרו הבריות שהחכמים מחניפים זה לזה, ומשום כך לא דנתי את דינך.עתה פנו לברר בדינו של אותו בן נהרדעא. אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרב יהודה, מַאי טַעְמָא שַׁמְתֵּיהּ מַר לְהַהוּא גַּבְרָא – מדוע נידית את אותו בן נהרדעא. השיבו רב יהודה שנידדהו משום שצִיעֵר שְׁלִיחָא דְּרַבָּנָן – שביזה את שלוחו בבית המטבחיים של פומבדיתא. שאלו רב נחמן וְנַגֵּדֵיהּ מַר – האם אדוני חייבו מלקות על כך, שהרי מצינו דְּרַב מְנַגֵּיד עַל מַאן דְּמְצַעֵר שְׁלוּחָא דְּרַבָּנָן – שרב הלקה למי שציער שליח בית דין. השיבו רב יהודה, דְּעָדִיף מִינַּיהּ עָבְדֵי לֵיהּ – הענשתיו בנידוי שחמור ממלקות על מנת לקונסו. המשיך רב נחמן לברר, מַאי טַעְמָא אַכְרְיֵיהּ מַר עֲלֵיהּ דְּעַבְדָּא הוּא – מדוע הכריז עליו אדוני שהוא עבד. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, כיון דְּרָגִיל דְּקָרֵי אִינָשֵׁי עַבְדֵי – שרגיל אותו אדם לקרוא לאנשים עבדים, וְתָנֵי בברייתא לעיל (ע״א), כָּל הַפּוֹסֵל אדם אחר, הוא עצמו פָּסוּל, וְאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּשַׁבָּחָא לְעוֹלָם – ולכך אינו מדבר בשבח אנשים לעולם. וְאָמַר שְׁמוּאֵל שהרגיל לפסול אחרים, בְּמוּמוֹ שלו הוא פּוֹסֵל אותם. ומאחר שאותו בן נהרדעא רגיל לכנות אנשים שהם עבדים, סימן הוא שהוא בעצמו עבד, ולכן הכרזתי שהוא עבד. טען כנגדו רב נחמן, והלא משום דברי שמואל לא היה לך להכריזו עליו שעבד הוא, שהרי אִיתֲמַר דְּאָמַר שְׁמוּאֵל – מדברי שמואל שכל הפוסל במומו פוסל לא נשמע אלא שצריך לְמֵיחַשׁ לֵיהּ – לחשוש עליו שהוא עבד, אבל לְאַכְרוּזֵי עֲלֵיהּ מִי אָמַר – לא שמענו שקבע שמואל שיכריזו עליו שודאי עבד הוא. אַדְּהָכִי וְהָכִי – בעוד שנשתהה רב יהודה מלענות על כך, (אָתָא הָהוּא בַּר דִּינֵיהּ מִנַּהַרְדָּעֵי), אָמַר לֵיהּ הָהוּא בַּר דִּינֵיהּ מנהרדעא לְרַב יְהוּדָה, וכי לְדִידִי קָרִית לִי עַבְדָּא – האם לי קראת עבד, והרי אני מיוחס דְּאָתֵינָא מִבֵּית חַשְׁמוֹנָאֵי מַלְכָא – שכן מזרע מלכות בית חשמונאי הכהנים אנכי. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל, כָּל דְּאָמַר מִדְּבֵית חַשְׁמוֹנָאֵי קָאָתֵינָא עַבְדָּא הוּא, כיון דְּהורדוס עבדם הרגם ולא אִישְׁתִּיוּר מִינַּייהוּ אֶלָּא הַהִיא רְבִיתָא – לא הותיר מהם אלא תינוקת אחת שנתן בה עיניו לישאנה כדי שתהא משפחתו קרויה על שם חשמונאי, דְּאִי הִיא כשראתה שרוצה לישאנה סָלְקָא לְאִילְּנָא וְרָמְיָא קָלָא – עלתה לגג והרימה קולה וְאָמְרָה, כָּל דְּאָמַר מִבֵּית חַשְׁמוֹנָאֵי אֲנָא, הוו יודעים שעַבְדָּא הוּא – מזרע הרודוס העבד הוא, כיון שאני אחרי שנותרתי מזרע בית חשמונאי, וְנָפְלָה מֵאִילְּנָא וּמִיתָה – הפילה עצמה מן הגג ומתה.אחר שהוברר לרב נחמן שאכן שמואל הורה שכל האומר שהוא מבית חשמונאי הוא עבד, אַכְרוּז עָלֵיהּ דְּעַבְדָּא הוּא – הכריז רב נחמן גם בעירו נהרדעא, שאותו אדם עבד הוא. מוסיפה הגמרא: בַּהֲהוּא יוֹמָא – ביום ההכרזה, אִקְּרָעָן כַּמָּה כְּתוּבָתָא בְּנָהַרְדָּעָא – נקרעו כמה כתובות בנהרדעא מנשות אותה משפחה, כיון שהוברר שעבדים הם. כִּי קָא נָפֵיק – כשיצא רב יהודה מנהרדעא, נָפְקֵי אַבָּתְרֵיהּ לְמִירְנְסֵיהּ – יצאו אחריו מאנשי נהרדעא ורצו לרוגמו באבנים לפי שגילה את פסולם. אָמַר לְהוּ רב יהודה, אִי שָׁתִיקוּ שָׁתִיקוּ – אם תשתקו, תשתקו, וְאִי לָא תשתקו מְנַלְּינָא עֲלַייכוּ – אגלה על בני נהרדעא עוד פסול, בְּהָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, תַּרְתֵּי זְרָעַיְיתָא אִיכָּא בְּנָהַרְדָּעָא – שתי משפחות יש בנהרדעא, חֲדָא מִיַּפְרֵיָא – אחת נקראת דְּבֵי יוֹנָה, וַחֲדָא מִיפְקְרֵיָא דְּבֵי עוֹרְבָתִי, ורק אחת ממשפחות אלו כשרה. וְסִימָנָךְ דעת איזו כשרה ואיזו פסולה, מִי שקרוי בשם עוף טָמֵא, דהיינו עורב, הרי הוא טָמֵא, ומי שקרוי בשם עוף טָהוֹר, דהיינו יונה, הרי הוא טָהוֹר. כיון שחששו בני נהרדעא מכך, שֶׁדְּרִיסַת לְהָהוּא רֵינְמָא מֵידֵייהוּ – השליכו את האבנים שבהם רצו לרוגמו לנהר ששמו מלכא, וְקָם אַטְמָא בְּנָהַר מַלְכָּא – נהיה סתימה בנהר מלכא מחמת האבנים שהושלכו.מביאה הגמרא הכרזות נוספות על פסולי קהל שאסור להנשא להם: מַכְרִיז רַב יְהוּדָה בְּעירו פּוּמְבְּדִיתָא, שאַדָּא וְיוֹנָתָן, הם עַבְדֵי, ומשום כך פסולים לבוא בקהל. וְיהוּדָה בַּר פָּפָּא הוא מַמְזֵירָא, ופסול לבוא בקהל. וּבְטֵי בַּר טוֹבְיָה, בַּרְמוּת רוּחָא לא שָׁקִיל גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא – מתוך גסותו לא רצה לקבל גט שיחרור מאדונו והרי הוא עבד, ואסור לישא בת חורין. וּמַכְרִיז רָבָא בְּמָחוֹזֵא, משפחות בַּלָּאֵי, דַּנָּאֵי, טַלָּאֵי, מַלָּאֵי, וּנְגָאֵי, כּוּלָּם לְפָסוֹל – פסולים מלבוא בקהל. וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אותם הקרויים גּוֹנְבֵי הרי הם גַּבְעוֹנָאֵי – גבעונים, ובבבל נקראו בשם גובאי, שהוא קרוב לשם גבעונים. וכן אותם הקרויים דּוּרְנוּנְיָתָא, הרי הם מַדְרֵי נְתִינֵי – כפר של נתינים, ואסור להנשא להם. אָמַר רַב יוֹסֵף, חַאי בֵּי כּוּבֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא – כפר ששמו 'בי כובא' הסמוך לפומבדיתא, כּוּלָּם דְּעַבְדֵי – כל יושביו עבדים.

מוסיפה הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אַרְבַּע מֵאוֹת עַבְדִים, וְאָמְרֵי לַהּ אַרְבַּעַת אֲלָפִים עַבָדִים, הָיוּ לוֹ לְשֶׁשְׁחוֹר בֶּן אִימֵּר הכהן, ששימש פקיד ונגיד בבית המקדש בזמנו של ירמיהו הנביא, וְכוּלָּם, כיון שאכלו תרומה מחמת אדונם הכהן, ייחסו עצמם ככהנים וְנִטְמְעוּ – נתערבו בְּמשפחות כְּהוּנָּה על ידי ששנאו בנות כהנים, וְכָל כֹּהֵן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲוִות פָּנִים סימן הוא שאֵינוֹ אֶלָּא מֵהֶם ופסול הוא. ופוסקים על פיו, וְאִם לַאו – ואם לא אמר שמועה זו קודם שבא מעשה זה לידו, ורק כשבא מעשה הנוגע לו אמר זאת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ – אינו נאמן להעיד כך בשם רבו, לפי שחוששים שמא מחמת נגיעתו בדבר אומר כן. ולכך, כיון שקודם מעשה זה עם ההוא מנהרדעא לא השמעת הלכה זו בשם שמואל, אין דבריך מתקבלים. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, הָא אִיכָּא רַב מַתְנָה – הרי נמצא רב מתנה שנידון זה אינו נוגע לו, דְּקָאֵי בְּוָותֵי – וסובר כמוני. מביאה הגמרא דבר פלא שהיה באותו מעשה, שאף על פי שרַב מַתְנָה לֹא חַוֵייהּ לְנַהַרְדָּעָא תְּלֵיסַר שְׁנֵי – לא היה בנהרדעא שלוש עשרה שנים, בַּהֲהוּא יוֹמָא אֲתָא – באותו יום [שהוצרך רב יהודה לסיעוו] בא לנהרדעא. אָמַר לֵיהּ רב יהודה לרב מתנה, דְּכִיר מַר מַאי אָמַר שְׁמוּאֵל כִּי קָאֵי חֲדָא כַּרְעָא אַגּוּדָּא וַחֲדָא כַּרְעָא בְּמִבְּרָא – האם זוכר אדוני מה אמר שמואל בעת שעמד בשרגלו האחת על שפת הנהר והשניה על הגשר. אָמַר לֵיהּ רב מתנה, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל, כָּל דְּאָמַר מִדְּבֵית חַשְׁמוֹנָאֵי מַלְכָא קָאָתֵינָא עַבְדָּא הוּא, כיון דְּהורדוס עבדם הרגם ולֹא אִישְׁתִּיוּר מִינַּייהוּ אֶלָּא הַהִיא רְבִיתָא – לא הותיר מהם אלא תינוקת אחת שנתן בה עיניו לישאנה כדי שתהא משפחתו קרויה על שם חשמונאי, דְּאִי הִיא כשראתה שרוצה לישאנה סָלְקָא לְאִילְּנָא וְרָמְיָא קָלָא – עלתה לגג והרימה קולה וְאָמְרָה, כָּל דְּאָמַר מִבֵּית חַשְׁמוֹנָאֵי אֲנָא, הוו יודעים שעַבְדָּא הוּא – מזרע הרודוס העבד הוא, כיון שאני אחרי שנותרתי מזרע בית חשמונאי, וְנָפְלָה מֵאִילְּנָא וּמִיתָה – הפילה עצמה מן הגג ומתה.אחר שהוברר לרב נחמן שאכן שמואל הורה שכל האומר שהוא מבית חשמונאי הוא עבד, אַכְרוּז עָלֵיהּ דְּעַבְדָּא הוּא – הכריז רב נחמן גם בעירו נהרדעא, שאותו אדם עבד הוא. מוסיפה הגמרא: בַּהֲהוּא יוֹמָא – ביום ההכרזה, אִקְּרָעָן כַּמָּה כְּתוּבָתָא בְּנָהַרְדָּעָא – נקרעו כמה כתובות בנהרדעא מנשות אותה משפחה, כיון שהוברר שעבדים הם. כִּי קָא נָפֵיק – כשיצא רב יהודה מנהרדעא, נָפְקֵי אַבָּתְרֵיהּ לְמִירְנְסֵיהּ – יצאו אחריו מאנשי נהרדעא ורצו לרוגמו באבנים לפי שגילה את פסולם. אָמַר לְהוּ רב יהודה, אִי שָׁתִיקוּ שָׁתִיקוּ – אם תשתקו, תשתקו, וְאִי לָא תשתקו מְנַלְּינָא עֲלַייכוּ – אגלה על בני נהרדעא עוד פסול, בְּהָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, תַּרְתֵּי זְרָעַיְיתָא אִיכָּא בְּנָהַרְדָּעָא – שתי משפחות יש בנהרדעא, חֲדָא מִיַּפְרֵיָא – אחת נקראת דְּבֵי יוֹנָה, וַחֲדָא מִיפְקְרֵיָא דְּבֵי עוֹרְבָתִי, ורק אחת ממשפחות אלו כשרה. וְסִימָנָךְ דעת איזו כשרה ואיזו פסולה, מִי שקרוי בשם עוף טָמֵא, דהיינו עורב, הרי הוא טָמֵא, ומי שקרוי בשם עוף טָהוֹר, דהיינו יונה, הרי הוא טָהוֹר. כיון שחששו בני נהרדעא מכך, שֶׁדְּרִיסַת לְהָהוּא רֵינְמָא מֵידֵייהוּ – השליכו את האבנים שבהם רצו לרוגמו לנהר ששמו מלכא, וְקָם אַטְמָא בְּנָהַר מַלְכָּא – נהיה סתימה בנהר מלכא מחמת האבנים שהושלכו.מביאה הגמרא הכרזות נוספות על פסולי קהל שאסור להנשא להם: מַכְרִיז רַב יְהוּדָה בְּעירו פּוּמְבְּדִיתָא, שאַדָּא וְיוֹנָתָן, הם עַבְדֵי, ומשום כך פסולים לבוא בקהל. וְיהוּדָה בַּר פָּפָּא הוא מַמְזֵירָא, ופסול לבוא בקהל. וּבְטֵי בַּר טוֹבְיָה, בַּרְמוּת רוּחָא לא שָׁקִיל גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא – מתוך גסותו לא רצה לקבל גט שיחרור מאדונו והרי הוא עבד, ואסור לישא בת חורין. וּמַכְרִיז רָבָא בְּמָחוֹזֵא, משפחות בַּלָּאֵי, דַּנָּאֵי, טַלָּאֵי, מַלָּאֵי, וּנְגָאֵי, כּוּלָּם לְפָסוֹל – פסולים מלבוא בקהל. וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אותם הקרויים גּוֹנְבֵי הרי הם גַּבְעוֹנָאֵי – גבעונים, ובבבל נקראו בשם גובאי, שהוא קרוב לשם גבעונים. וכן אותם הקרויים דּוּרְנוּנְיָתָא, הרי הם מַדְרֵי נְתִינֵי – כפר של נתינים, ואסור להנשא להם. אָמַר רַב יוֹסֵף, חַאי בֵּי כּוּבֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא – כפר ששמו 'בי כובא' הסמוך לפומבדיתא, כּוּלָּם דְּעַבְדֵי – כל יושביו עבדים.

מוסיפה הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אַרְבַּע מֵאוֹת עַבְדִים, וְאָמְרֵי לַהּ אַרְבַּעַת אֲלָפִים עַבָדִים, הָיוּ לוֹ לְשֶׁשְׁחוֹר בֶּן אִימֵּר הכהן, ששימש פקיד ונגיד בבית המקדש בזמנו של ירמיהו הנביא, וְכוּלָּם, כיון שאכלו תרומה מחמת אדונם הכהן, ייחסו עצמם ככהנים וְנִטְמְעוּ – נתערבו בְּמשפחות כְּהוּנָּה על ידי ששנאו בנות כהנים, וְכָל כֹּהֵן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲוִות פָּנִים סימן הוא שאֵינוֹ אֶלָּא מֵהֶם ופסול הוא. אֵין שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם אִשָּׁה אפילו על ידי שליח, שמא יורגלו זה עם זה על ידי השליח ומתוך כך יבואו לידי חיבה. אמר לו רב נחמן, תשלח לה שלום עַל יְדֵי בַּעֲלָהּ, כלומר, אני אהיה שלוחך לזה. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל, אֵין שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם אִשָּׁה בְּלַיְלָה, אפילו על ידי בעלה, כיון שמתוך כך מרגיל דעתה ולבה אליו.כיון שדחה רב יהודה את כל דברי רב נחמן, שָׁלְחָה לֵיהּ דְּבִיתְהוּ – שלחה אשתו של רב נחמן לומר לו, שֵׁרֵי לֵיהּ תְּגֵרֵיהּ – מהר לעסוק בענינו כדי להפטר ממנו ולשלח אותו, דְּלֹא נְיַשְׁוֵיךְ כְּשָׁאר עַם הָאָרֶץ – כדי שלא יגרום שיחשבו אותך כשאר עמי הארץ, כיון שסותר את כל דבריך. אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרב יהודה, מַאי שְׁיָאטֵיהּ דְּמַר הָכָא – לשם מה בא אדוני לכאן. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, סַסְקָא דְּהַזְמָנוּתָא שַׁדַּר מַר אַפְתָּרְאֵי – שטר זימון לדין תורה שלח מר אחרי, ולכך באתי. אָמַר לֵיהּ רב נחמן, הַשְׁתָּא שׁוּתָא דְּמַר לָא נָמְרִינָא – מאחר ואפילו לדבר בצחות לשון שיחתו של אדוני אינו יודע, היעלה על הדעת סַסְקָא דְּהַזְמָנוּתָא מְשַׁדַּרְנָא לְמַר – שאזמננו לדין תורה בפני. אַפֵּיק דִּיסְקָא דְּהַזְמָנוּתָא מִבֵּי חֲדֵיהּ וְאַחֲזֵי לֵיהּ – הוציא רב יהודה את שטר ההזמנה מחיקו והראהו לרב נחמן, וְאָמַר לֵיהּ רב יהודה הָא גַּבְרָא – זהו בן נהרדעא שמסר לי את ההזמנה ממך, וְהָא דִּסְקָא – והרי לפניך ההזמנה. אָמַר לֵיהּ רב נחמן, הוֹאִיל וְאָתָא מַר לְהָכָא – הואיל וכבר בא אדוני לכאן בדבר תביעתו של אותו בן נהרדעא, לְיִשְׁתָּעֵי מִילֵּיהּ – יאמר את דבריו להצדיק את עצמו מטענות בעל דינו, כִּי הֵיכִי דְּלֹא לֵימְרוּ מְחַנְפֵי רַבָּנָן אַהֲדֵי – כדי שלא יאמרו הבריות שהחכמים מחניפים זה לזה, ומשום כך לא דנתי את דינך.עתה פנו לברר בדינו של אותו בן נהרדעא. אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרב יהודה, מַאי טַעְמָא שַׁמְתֵּיהּ מַר לְהַהוּא גַּבְרָא – מדוע נידית את אותו בן נהרדעא. השיבו רב יהודה שנידדהו משום שצִיעֵר שְׁלִיחָא דְּרַבָּנָן – שביזה את שלוחו בבית המטבחיים של פומבדיתא. שאלו רב נחמן וְנַגֵּדֵיהּ מַר – האם אדוני חייבו מלקות על כך, שהרי מצינו דְּרַב מְנַגֵּיד עַל מַאן דְּמְצַעֵר שְׁלוּחָא דְּרַבָּנָן – שרב הלקה למי שציער שליח בית דין. השיבו רב יהודה, דְּעָדִיף מִינַּיהּ עָבְדֵי לֵיהּ – הענשתיו בנידוי שחמור ממלקות על מנת לקונסו. המשיך רב נחמן לברר, מַאי טַעְמָא אַכְרְיֵיהּ מַר עֲלֵיהּ דְּעַבְדָּא הוּא – מדוע הכריז עליו אדוני שהוא עבד. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, כיון דְּרָגִיל דְּקָרֵי אִינָשֵׁי עַבְדֵי – שרגיל אותו אדם לקרוא לאנשים עבדים, וְתָנֵי בברייתא לעיל (ע״א), כָּל הַפּוֹסֵל אדם אחר, הוא עצמו פָּסוּל, וְאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּשַׁבָּחָא לְעוֹלָם – ולכך אינו מדבר בשבח אנשים לעולם. וְאָמַר שְׁמוּאֵל שהרגיל לפסול אחרים, בְּמוּמוֹ שלו הוא פּוֹסֵל אותם. ומאחר שאותו בן נהרדעא רגיל לכנות אנשים שהם עבדים, סימן הוא שהוא בעצמו עבד, ולכן הכרזתי שהוא עבד. טען כנגדו רב נחמן, והלא משום דברי שמואל לא היה לך להכריזו עליו שעבד הוא, שהרי אִיתֲמַר דְּאָמַר שְׁמוּאֵל – מדברי שמואל שכל הפוסל במומו פוסל לא נשמע אלא שצריך לְמֵיחַשׁ לֵיהּ – לחשוש עליו שהוא עבד, אבל לְאַכְרוּזֵי עֲלֵיהּ מִי אָמַר – לא שמענו שקבע שמואל שיכריזו עליו שודאי עבד הוא. אַדְּהָכִי וְהָכִי – בעוד שנשתהה רב יהודה מלענות על כך, (אָתָא הָהוּא בַּר דִּינֵיהּ מִנַּהַרְדָּעֵי), אָמַר לֵיהּ הָהוּא בַּר דִּינֵיהּ מנהרדעא לְרַב יְהוּדָה, וכי לְדִידִי קָרִית לִי עַבְדָּא – האם לי קראת עבד, והרי אני מיוחס דְּאָתֵינָא מִבֵּית חַשְׁמוֹנָאֵי מַלְכָא – שכן מזרע מלכות בית חשמונאי הכהנים אנכי. אָמַר לֵיהּ רב יהודה, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל, כָּל דְּאָמַר מִדְּבֵית חַשְׁמוֹנָאֵי קָאָתֵינָא עַבְדָּא הוּא – כל האומר שמוצאו מזרע בית חשמונאי הרי הוא עבד, לפי שנהרגו כל זרע בית חשמונאי על ידי הורודוס עבדם ומלך תחתיהם, וקרא לזרעו על שמם, וכיון שהקפידו בנות ישראל שלא להנשא לעבדים אם כן מסתמא הוא וזרעו נשאו שפחות כמותם, ונמצא שזרעו עבדים. אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרב יהודה, האם לֹא סָבַר לֵיהּ מַר לְהָא דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, שכָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁמּוֹרֵה דבר הֲלָכָה לתלמידיו בשם רבו וּבָא מעשה בעין זה לידו, אִם קוֹדֶם מַעֲשֶׂה אָמְרָהּ – אם תחילה לימד זאת לתלמידים ואחר כך בא מעשה לידו, שׁוֹמְעִין לוֹ – נאמן הוא שכך שמע מפי רבו גם לענין מעשה זה שבא לידו,

המשך בעמוד רכט

אָמַר אַבָּיֵי, כּוּלְּהוּ – כל משפחות כהונה אלו יָתְבָן בְּשׁוּרָא דִּבְנַהַרְדְּעָא – בתוך חומת העיר נהרדעא. מבארת הגמרא: וְשמואל הסובר שעזי פנים שבכהנים פסולים הם פְּלִיגָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִם רָאִיתָ כֹּהֵן שנוהג בְּעַוּוּת מֵצַח, אַל תְּהַרְהֵר אַחֲרָיו שמא יש פסול במשפחתו, כיון שדרכם של הכהנים להיות בני מריבה ולנהוג בעזות, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ד ד) 'וְעַמְּךָ כְּמְרִיבֵי כֹהֵן', הרי מעיד הכתוב שהכהנים בעלי ריב.

חוזרת הגמרא לענין נושא אשה פסולה: אָמַר רַבִּי אָבִין בַּר רַב אַדָּא אָמַר רַב, כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ – פסולה לו, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁרֶה שְׁכִינָתוֹ, מֵעִיד עַל כָּל הַשְּׁבָטִים שהם משלו, וְאֵין מֵעִיד עֲלֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכב ד) 'שִׁבְטֵי יָהּ, עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל', בלומר, שמעיד על אלו שהם ישראל שהם משלו, ודורשים את הפסוק כך, אֵימָתַי הֲוֵי עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל שהם משלו, בִּזְמַן שֶׁהַשְּׁבָטִים 'שִׁבְטֵי יָהּ' – כשהם מיוחדים לו ונושאים נשים מיוחסות וכשרות.

אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁרֶה שְׁכִינָתוֹ על ישראל, אֵין מַשְׁרֶה אֶלָּא עַל מִשְׁפָּחוֹת מְיוּחָסוֹת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיהו ל כה) 'בְּעֵת הַהִיא נְאֻם ה', אֶהְיֶה לֵאלֹהִים לְכֹל מִשְׁפְּחוֹת יִשְׂרָאֵל', וכיון ש'לְכֹל יִשְׂרָאֵל' לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא נאמר 'לְכֹל מִשְׁפְּחוֹת יִשְׂרָאֵל', למדים שאין השראת השכינה אלא על משפחות מיוחסות וכשרות שבישראל.

מוסיפה הגמרא לבאר: נאמר בהמשך הפסוק (שם) 'וְהָמָה [יִהְיוּ] לִי לְעָם'. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, זוֹ מַעֲלָה יְתֵירָה שֵׁשׁ בֵּין יִשְׂרָאֵל לַגֵּרִים, דְּאִילּוּ בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב בְּהוּ בתחילת הפסוק (ירמיהו לא לב) 'וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים' ורק בהמשך נאמר '[וְהֵמָּה] יִהְיוּ לִי לְעָם', והיינו, שבתחילה משרה הקדוש ברוך הוא את שכינתו עליהם אף על פי שאינם נוהגים כעמו, ומתוך שמקרב אותם ישובו לנהוג כעמו, וְאִילּוּ בְּגֵרִים כְּתִיב (שם ל כא־כב) 'מִי הוּא זֶה עָרַב אֶת לִבּוֹ לָגֶשֶׁת אֲלַי נְאֻם ה', ובתחילה נאמר 'וְהִיִיתֶם לִי לְעָם' ורק בהמשך נאמר 'וְאַתֶּם תִּהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים', והיינו, שבתחילה ייטיבו הגרים את מעשיהם ויתקרבו אל ה', ורק אחר כך יקרבם ה'. ובזה עדיפה מעלת ישראל על הגרים.

אָמַר רַבִּי חֲלַבּוֹ, קָשִׁים גֵּרִים לְיִשְׂרָאֵל כְּסַפַּחַת – כנגע צרעת הנקרא 'סַפַּחַת' וקשה לאדם הנגוע בו, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יד א) 'וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב', וממה דִּכְתִיב הָכָא – לענין גרים 'וְנִסְפְּחוּ', וּכְתִיב הָתָם (ויקרא יד נו) בענין הנגעים 'לְסַאֵת וְלַסַּפַּחַת', למדים שדימה הכתוב את הגרים לנגע הספחת. והיינו משום שהגרים אינם זהירין במצוות והישראלים הרגילים אצלם לומדים ממעשיהם.

אָמַר רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא